

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 5 december 1939 kl. 7 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tjänsteplikt för medicinalpersonal.

Genom en den 1 december 1939 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 87, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g om tjänsteplikt för medicinalpersonal.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna, att vad i 3 § stadgas skall äga tillämpning; dock må förordnande, som nu sagts, ej meddelas, med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

2 §.

Till *medicinalpersonal* hänföres i denna lag:

a) den, som erhållit legitimation såsom läkare, tandläkare, veterinär, apotekare, sjukgymnast eller barnmorska;

b) den, som bedrivit teoretiska eller praktiska studier för yrke, som avses under a);

c) den, som erhållit undervisning i av staten godkänd sjuksköterskeskola eller ock av Konungen eller medicinalstyrelsen förklarats hava förvärvat ett mått av kunskaper och färdigheter, motsvarande det som sådan skola avser att bibringa;

d) den, som å sjukhus, drivet av staten, landsting eller annan kommun, tjänstgjort minst tre månader såsom sjukvårdsbiträde eller såsom sjukvårdstekniskt biträde å sjukhusets röntgenavdelning eller laboratorium;

- e) sjukvårdspersonal vid statens, landstings eller annan kommuns sjuksjukhus; samt
- f) personal vid statens eller kommuns serologiska eller bakteriologiska laboratorium.

3 §.

Konungen äger föreskriva skyldighet för medicinalpersonal, som icke fullgör militärtjänst, att i den ordning, som anvisas av myndighet, vilken därtill av Konungen förordnas, utföra arbete, som erfordras för hälsovård, sjukvård, tandvård, förlossningshjälp, apoteksväsen eller djursjukvård inom riket och, såvitt angår tillgodoseende av krigsmaktens behov, även utom riket (*tjänsteplikt för medicinalpersonal*).

4 §.

Konungen äger meddela föreskrifter:

- a) om straff för underlåtenhet att fullgöra skyldighet, som ålagts med stöd av 3 §;
- b) om bestämmande av ersättning åt den, vilken fullgör skyldighet, som nyss sagts;
- c) om registrering av medicinalpersonal och om skyldighet för densamma att lämna för registreringen erforderliga uppgifter; samt
- d) i annat ämne, i den mån så erfordras för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 juni 1940. Förordnande, som meddelats jämlikt denna lag, skall ej äga tillämpning längre än lagen äger giltighet. Även efter det lagen upphört att gälla skola, såvitt angår förhållande under lagens giltighetstid, av Konungen jämlikt 4 § meddelade föreskrifter fortfarande äga tillämpning.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Föredragande *departementschefen*, statsrådet Forslund har anfört bland annat följande:

»Som ett led i arbetet på rikets försvarsberedskap på olika områden pågå vidlyftiga förberedelser för utnyttjande under krig av tillgänglig personal inom sjukvården och närliggande verksamhetsområden. Sålunda hava av medicinalstyrelsen i samarbete med arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse upprättats rullor över de olika medicinska kårernas medlemmar och förslag till placering av dem vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering.

Sedan sakkunniga rörande arbetsmarknadens försvarsberedskap framlagt preliminärt förslag till krisarbetslag, innefattande bland annat bestämmelser om så kallad tjänsteplikt, d. v. s. skyl-

dighet att efter myndighets anvisning utföra arbete för vissa samhällsviktiga ändamål, har medicinalstyrelsen i yttrande över förslaget uttalat, att, om detsamma icke skulle resultera i utfärdande av en lag i ämnet, styrelsen hemställde, att för riksdagen måtte framläggas förslag till särsk bestämmelser om tjänsteplikt vid krig eller krigsfara för den till cirka 35,000 personer uppgående medicinalpersonalen.

Enligt vad jag inhämtat anse sig medicinalstyrelsen och arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse icke utan en lagstiftning av sådan innebörd kunna genomföra erforderliga försvarsberedskapsåtgärder på ifrågavarande områden.

Sedermera har medicinalstyrelsen i skrivelse den 23 oktober 1939 hemställt, att förslag med föreskrifter om tjänsteplikt för medicinsk personal vid krig eller krigsfara måtte utan dröjsmål föreläggas riksdagen.

Förutnämnda sakkunniga hava den 2 november 1939 avgivit slutligt förslag till krisarbetslag. Därefter hava inom socialdepartementet utarbetats förslag till lag om tjänsteplikt och lag om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, vilka sistnämnda förslag den 10 november 1939 remitterats till lagrådet. Denna lagstiftningsfråga är emellertid av vittutseende beskaffenhet. Frågan om genomförandet av de beredskapsåtgärder, som avses i medicinalstyrelsens skrivelse, synes mig icke böra få vila i avvaktan på lösningen av den mera omfattande lagstiftningsfrågan. Jag finner därför erforderligt, att lagliga möjligheter för vederbörande myndigheter att vidtaga sådana dispositioner med medicinalpersonalen, som åsyftas av medicinalstyrelsen, ofördröjligen tillskapas.»

I 1 § i det framlagda lagförslaget angivas de förutsättningar, under vilka förordnande enligt lagen skall kunna meddelas. Innehållet i denna paragraf överensstämmer med t. ex. motsvarande stadgande i allmänna förfogandelagen.

Angående innehållet i lagförslaget i övrigt har *departementschefen* anført bland annat följande:

»I 2 § angivas de personalkategorier, som skola kunna åläggas tjänsteplikt. Förslaget följer här praktiskt taget medicinalstyrelsens framställning i dess förenämnda yttrande, vari anförts, att beträffande lagstiftning av ifrågasatt innebörd till medicinalpersonalen borde räknas även de studerande, som i sin medicinska verksamhet vunnit någon insikt i sitt blivande kall.

Att lagen för att fylla sitt ändamål bör omfatta personal av olika slag för kroppssjukvård, bekämpande av smittosamma sjukdomar, tandvård, apoteksväsen och djursjukvård torde icke behöva närmare motiveras. Att därjämte personal för sinnessjukvård ävensom barnmorskor inbegripits beror därpå, att i planläggningen av sjukhusvården under krig en omgruppering av sinnessjukvården och förlossningsvården ingår i syfte att i möjligaste mån vinna utrymme för kroppssjukvård på sinnessjukhus och barnbördshus.

Såsom medicinalstyrelsen föreslagit, torde tjänsteplikten böra omfatta

även studerande och elever inom ifrågavarande fack. Det torde icke låta sig göra att uppdraga gränser för det mått av utbildning, som i varje fall skall erfordras för att vederbörande skall kunna tagas i anspråk; det synes böra överlämnas åt myndigheterna att inom lagens ram utvälja den personal på utbildningsstadiet, av vilken man kan betjäna sig. Det torde även bliva uttagningsmyndigheternas sak att avgöra, i vad mån utbildning vid utländska anstalter bör tagas i betraktande.

Utöver vad medicinalstyrelsen föreslagit har i 2 § upptagits även personal vid statens och kommunernas serologiska eller bakteriologiska laboratorier.

I 3 §, vilken såsom förut framhållits är den föreslagna lagens grundläggande bestämmelse, anges innebörden av den förpliktelse, som skall kunna åläggas förut nämnd personal, nämligen en skyldighet att i föreskriven ordning utföra arbete, som erfordras inom de verksamhetsområden, inom vilka lagen avser att befordra en god försvarsberedskap. Dessa områden hava i förslaget angivits vara hälsovård, sjukvård, tandvård, förlossningshjälp, apoteksväsen och djursjukvård. Ifrågavarande skyldighet har i förslaget fått benämningen »tjänsteplikt för medicinalpersonal».

Vad angår civila uppgifter bör tjänsteplikt kunna ifrågakomma endast för arbete, som bedrivs inom riket, men i den mån fullgörande av tjänsteplikt kräves för den svenska krigsmaktens behov, torde det vara nödvändigt att, om så skulle erfordras, kunna förlägga tjänstgöringen även utom riket.

Ett undantag från tjänsteplikten i 3 § för den, som fullgör militärtjänst, föranledes av praktiska skäl; Kungl. Maj:t torde redan nu hava möjligheter att utnyttja en sådan persons förmåga i uppgifter för försvarsändamål, för vilka denne är bäst lämpad.

I enlighet med vad förut framhållits därom, att i nuvarande läge fullbordandet av en mera utformad lagstiftning om tjänsteplikt icke kan avvaktas vad angår förevarande angelägenheter av synnerligen brådskande art, har jag ansett mig böra föreslå, att utfärdande av närmare föreskrifter om den föreslagna tjänsteplikten genomförande uppdrages åt Kungl. Maj:t. Härom givas föreskrifter i 4 §. Därvid hava särskilt nämnts vissa ämnen, i vilka under alla förhållanden föreskrifter torde böra meddelas, nämligen straffbestämmelser för tjänsteplikten åsidosättande, bestämmande av ersättning för arbete, som fullgöres under tjänsteplikt, samt registrering av de tjänstepliktiga och uppgiftsskyldighet till tjänst för registreringen. Av dessa frågor torde huvudsakligen ersättningsfrågan äga större principiellt intresse. Här må särskilt framhållas, att densamma icke gäller endast bestämmande av ersättning för det utförda arbetet i och för sig utan att den även kan komma att inbegripa spörsmålet om kompensation för arbetsinkomst, som vederbörande genom fullgörande av tjänsteplikt gått miste om. Tillika må framhållas, att — i varje fall om denna fråga kommer att få större ekonomisk betydelse — principerna för dess lösande i samband med anslagsfrågor torde komma under riksdagens bedömande.

Den föreslagna lagen avses skola erhålla endast temporär giltighet, nämligen till och med den 30 juni 1940. I anledning härav erfordras övergångsbestämmelser av det innehåll, som i förslaget angivas.»

Enär förevarande lagförslag måste anses vara av provisorisk beskaffenhet, har utskottet vid sin behandling av detsamma icke ansett sig böra taga ställning till de principer, som böra ligga till grund för en sådan lagstiftning av mera allmän natur. Då utskottet vid den sålunda företagna granskningen av förslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma, får utskottet hemställa,

Utskottet.

att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 5 december 1939.

På andra särskilda utskottets vägnar:

S. LINNÉR.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Linnér, Hagman, Norman, Sederholm, Branting, Wistrand, Karl Johan Olsson, Löfvander, Olof Carlsson, Sven Larsson, Eskhult* och *Roos*; samt

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Olovson* i Västerås, *Liedberg, Lindberg* i Stockholm, *Hermansson* i Norrköping och *Hagberg* i Malmö, fru *Gustafson* samt herrar *Hammarlund, Lindahl, Werner* i Höjen, *Ericsson* i Kinna och *Barnekow*.
